

Motion till riksdagen 2005/06:Ub6

av **Inger Davidson m.fl. (kd)**
med anledning av prop. 2005/06:38

Trygghet, respekt och ansvar – om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om likabehandlingsplanen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om konflikthantering och annat förebyggande arbete för att förhindra diskriminering eller kränkande behandling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att värdegrundsarbetet skall ingå i skolans kvalitetsredovisning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att den nu föreslagna diskrimineringslagen för barn och elever borde ha samordnats med den nya skollagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utökade möjligheter för skolan att ingripa vid t.ex. mobbnings-situationer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett förtydligande av begreppet ”alla skäligen åtgärder” för att förhindra diskriminering eller kränkande behandling.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att diskrimineringsgrunderna i lagen bör överensstämma med de internationella konventioner som Sverige undertecknat.

2 Inledning

Alla människor har rätt att slippa trakasserier och kränkningar. Det gäller såväl barn som vuxna. Tyvärr ser verkligheten annorlunda ut. Tusentals barn

Fel! Okänt namn på

går varje dag till skolan med en klump i magen, fyllda av rädsla för att bli utsatta för våld och kränkningar. Det är en verklighet som vi aldrig får acceptera.

Att förhindra trakasserier och kränkningar bland barn och unga är särskilt viktigt. Om en människa utsätts för kränkningar under de år som personligheten formas kan det innebära men för livet. På många skolor pågår idag ett aktivt arbete med dessa frågor och flera skolor har genom sitt arbete lyckats vända en negativ utveckling. Det är dock inte tillräckligt. Arbetet måste intensifieras och grunden för det arbetet ska ligga i skolans värdegrund. På varje skola, i varje klassrum måste det finnas en levande diskussion om vårt samhälles grundläggande värden, om demokrati, varje människas lika och okränkbara värde, solidaritet med de utsatta och så vidare. Det är i det samtalet som allt arbete mot diskriminering och kränkande behandling ska ha sin förankring.

Den socialdemokratiska skolpolitiken har misslyckats. Alltför många elever går ut skolan med underkända betyg, stök och bråk tillhör vardagen, eleverna kommer sent till lektionerna och skolkar mest i hela västvärlden och tusentals elever är utsatta för mobbning. Denna situation har inte uppkommit över en natt. Varningssignalerna har ljudit under fler års tid men trots detta har Socialdemokraterna inte vidtagit några åtgärder för att vända trenden. Det är på grund av den misslyckande skolpolitiken som vi nu måste stifta en lag som ska skydda eleverna mot diskriminering och kränkande behandling. Om vi i stället långt tidigare infört en tydligare skollag med tydliga befogenheter för lärarna att hindra våld och trakasserier, utvecklat ett fördjupat värdegrundsarbete och stärkt samarbetet mellan hem och skola hade denna lag inte behövts. Men nu har utvecklingen gått så långt att ett utökat rättskydd är nödvändigt. Därför ställer vi oss med vissa förbehåll bakom den nu föreslagna lagen mot diskriminering och kränkande behandling av barn och elever.

3 Propositionen

I propositionen föreslås en ny lag till skydd för barn och elever mot diskriminering och annan kränkande behandling. Syftet är att ge barn och elever i förskola och skola ett ökat rättsligt skydd och även rätt till skadestånd när skolan inte anses ha gjort tillräckligt för att förhindra att trakasserier eller kränkningar förekommit. Den nya lagen innehåller två delar, dels ett skydd mot diskriminering som i stora delar överensstämmer med andra diskrimineringslagar, dels ett skydd mot "annan kränkande behandling" ett begrepp som bl.a. avser mobbning. I propositionen föreslås att alla skolor skall vara skyldiga att lägga fast en likabehandlingsplan som ska styra såväl det förebyggande som det direkta arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

Kristdemokraterna har länge arbetat för att stärka skolornas arbete mot trakasserier och kränkningar. Både genom att stärka elevernas rättssäkerhet och rätt till en trygg skolmiljö och genom att ge skolorna tydligare befogenheter och verktyg för att ingripa mot elever som kränker andra elever eller lärare.

Vi menar att en starkt lagstiftning på detta område är nödvändig. Samtidigt innehåller den nu föreslagna lagen brister och otydligheter som riskerar att snarare förvärra än förbättra situationen i skolan. Det råder otydligheter när det gäller skolans ansvar och skyldigheter och det finns i propositionen en övertro på skriftliga handlingsplaners betydelse i arbetet mot till exempel mobbning. Dessutom anser vi att regeringen borde ha övervägt att vänta med denna lag tills andra lagar som är under utarbetande, t.ex. skollagen och den nya sammanhållande diskrimineringslagstiftningen, är färdiga eftersom dessa har stor betydelse även för denna lag. Vi utvecklar vår kritik mot förslaget i denna motion.

4 Sammanhållen lagstiftning

Principen om alla människors lika värde och samhällets skyldighet att motverka diskriminering finns fastlagd i flera internationella konventioner och i vår egen Regeringsform:

Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. [---] .

Det allmänna skall verka för att alla människor skall kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Utöver detta grundläggande skydd finns i Sverige ett flertal kompletterande lagar som på olika sätt utvecklar den enskildes skydd mot diskriminering:

- Jämställdhetslagen (1991:433).
- Lagen om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning (1999:130).
- Lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder (1999:132).
- Lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning (1999:133).
- Lagen om likabehandling av studenter i högskolan (2001:1286).
- Lagen om förbud mot diskriminering (2003:307).

Det finns kritik mot att det stora antalet diskrimineringslagar skapar en otydlighet som gör det svårt att överblicka den enskildes skydd mot diskriminering. Sedan några år tillbaka arbetar därför en parlamentarisk kommitté för att skapa en sammanhållen diskrimineringslagstiftning. En lagstiftning som ska sammanfatta de nu gällande lagarna på området och som därmed förväntas få större tyngd än de nuvarande. Kommittén ska redovisa sitt uppdrag i januari 2006. Det är därför anmärkningsvärt att regeringen och samarbetspartierna några få månader innan utredningen ska avslutas föreslår ytterligare en diskrimineringslagstiftning, denna gång på skolans område. En lag som inte ens

Fel! Okänt namn på

hinner träda i kraft innan kommittén ska avsluta sitt arbete. Kristdemokraterna anser att det naturliga hade varit att ge kommittén tilläggsdirektiv och att låta denna arbeta in en lag till skydd mot diskriminering i skolan i sitt förslag till sammanhållen diskrimineringslagstiftning.

5 Förebyggande arbete

Det förebyggande arbetet är avgörande i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling i skolan vilket också påpekas i propositionen. Samtidigt sägs mycket lite om vad det förebyggande arbetet ska innehålla. Kristdemokraterna menar att regeringen lägger allt för stor vikt vid den likabehandlingsplan som varje skola ska upprätta och som ska vara styrande i allt arbete mot diskriminering och kränkande behandling. Likabehandlingsplanen kan vara ett bra verktyg för skolorna men kan lika gärna bli en pappersprodukt utan egentlig betydelse. Regeringens krav på en likabehandlingsplan verkar närmast vara ett namnbyte på den nuvarande handlingsplanen mot mobbning och garanterar ingen större förnyelse av arbetet mot trakasserier och kränkningar. Det är därför viktigt att syftet med likabehandlingsplanerna tydliggörs ytterligare samt att dessa inte ses som det enda verktyget i detta arbete. Detta bör ges regeringen till känna.

Likabehandlingsplanerna måste kompletteras med en mängd andra förebyggande insatser som alla bottnar i ett aktivt värdegrundsarbete. Kristdemokraterna har bl.a. länge arbetat för införande av ett s.k. ansvarskontrakt mellan lärare, elev och föräldrar. I kontraktet tydliggörs varje parts ansvar för elevens skolgång. Det innebär såväl en möjlighet för föräldrarna att ställa krav på insatser mot t.ex. trakasserier men det kan även vara en väg för skolan att involvera föräldrarna i värdegrundsarbetet. Dessutom anser vi att allt värdegrundsarbete ska ingå i skolans kvalitetsredovisning. Detta bör ges regeringen till känna.

En annan viktig del i det förebyggande arbetet är konflikthantering. Många lärare efterfrågar en ökad kunskap på detta område vilket bör uppfyllas av lärarutbildningen. Riksdagen har därför redan tidigare ställt krav på att konflikthantering ska läggas in som ett delmål i examensordningen för lärarutbildningen. Kristdemokraterna förväntar sig att regeringen kommer att verkställa riksdagens krav och att regeringen erkänner konflikthantering som en viktig del i det förebyggande arbetet. Detta bör ges regeringen till känna.

6 Elevernas rättigheter och skolans befogenheter

Lagen om skydd mot diskriminering och kränkande behandling ger eleverna ett ökat rättsskydd. Elever som blivit kränkta på olika sätt bl.a. genom mobbning ges rätt till upprättelse och skadestånd. Skolans ansvar för att motverka

all form av diskriminering och kränkande behandling tydliggörs. Detta är positivt. Samtidigt bör ett ökat ansvar också följas av ökade befogenheter. Många lärare och skolledare anser att de saknar tillräckliga möjligheter att ingripa mot mobbning eller våldsamma situationer i skolan. I en undersökning från Lärarförbunden våren 2005 konstaterades att sex av tio lärare varit i situationer där de varit osäkra på vilka befogenheter som lagstiftningen ger dem. Frågan behandlades av Skollagskommittén som också föreslog vissa ökade befogenheter på detta område. I tre år har lärare och skolledare väntat på en ny skollag. En lag som gång efter annan skjutits upp av regeringen och samarbetspartierna. Den senaste uppgiften är att förslaget till ny lag ska presenteras någon gång under våren 2006. Kristdemokraterna anser att det nu liggande lagförslaget i stora delar är beroende av den nya skollagen. Det hade därför varit naturligt att låta dessa lagar gå hand i hand och läggas fram samtidigt. Detta bör ges regeringen till känna.

Skolans ökade ansvar för att motverka alla former av kränkningar måste åtföljas av tydligare befogenheter t.ex. för att ingripa i en mobbningssituation. Det innebär t.ex. att lärares såväl rättighet som skyldighet att vidta sanktioner mot de elever som kränker andra elever ska lagfästas, att mobbare i en krissituation ska kunna stängas av för en kortare tid, att skolledaren ska ha befogenhet att vidta de åtgärder som krävs för att garantera en trygg skolmiljö osv. Detta bör ges regeringen till känna.

7 Otydligheter

Skolans utökade ansvar för att vidta åtgärder mot trakasserier och kränkande behandling innebär även ett skadeståndsansvar. Huvudmannen blir skyldig att betala skadestånd till det barn eller den elev som kan visa faktiska omständigheter på diskriminering eller kränkning. För att slippa skadeståndskrav ska skolan i sin tur kunna visa att alla skäligen åtgärder för att förebygga eller förhindra behandlingen har vidtagits. Detta innebär en dubbel bevisbörda till skillnad från idag då hela bevisbördan ligger på eleven. I propositionen ges dock ingen beskrivning av hur ”alla skäligen åtgärder” skall definieras. Där ges inga exempel på hur en skola skall visa vilka åtgärder som vidtagits eller vilka typer av åtgärder som skall anses vara godtagbara.

Det finns många risker med en sådan otydlig formulering. Arbetet mot exempelvis mobbning är mycket komplicerat. Det finns ett antal forskningsbaserade modeller för skolorna att arbeta efter, men många skolor har valt att arbeta efter egna metoder, vissa välfungerande andra sämre. För att bedöma om en skolas åtgärder varit tillräckliga krävs stor kunskap om arbete mot mobbning. En kunskap som inte nödvändigtvis finns hos jurister och domare. Eftersom det idag saknas någon form av forskningsbaserad kvalitetssäkring av skolornas åtgärder mot diskriminering och kränkning så finns det risk att frågan kommer att handla om dokumentation. Den skola som kan visa välformulerade handlingsprogram och åtgärdsplaner har ryggen fri oavsett om

Fel! Okänt namn på

åtgärderna haft någon effekt eller inte. På så sätt riskerar lagen att främja ökad administration snarare än ett effektivt arbete mot trakasserier och mobbning.

Det krävs en tydligare definition och utveckling av begreppet ”alla skäligen åtgärder”. I grunden måste finnas en kvalitetssäkring av skolans åtgärder och handlingsplaner mot trakasserier och kränkande behandling. Detta bör ges regeringen till känna.

8 Samarbete mot mobbning

Arbetet mot trakasserier och kränkningar måste ske i samförstånd och samarbete mellan elever, lärare och föräldrar. Det är ett långsiktigt arbete där mängder av olika faktorer måste vägas in. Den nu föreslagna lagen riskerar att i stället för samförstånd leda till motsättningar och en anmälningsskultur på skolorna som kan försvåra det förebyggande arbetet. Problem med trakasserier och kränkande behandling löses inte genom rättegångsförhandlingar. Den nya lagen måste därför vara det sista som tas till när utvecklingen gått över styr. Det är mycket viktigt att skolorna aktivt arbetar för en positiv skolanda där ”vi-känslan” omfattar såväl lärare som elever och att hela skolan gemensamt arbetar för en bättre skolmiljö. Ansvarskontrakten kan vara en väg för att även involvera hemmen i detta arbete.

9 Diskrimineringsgrunder

I det nu liggande lagförslaget sägs att lagen ska skydda barn och elever mot diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Det är diskrimineringsgrunder som överensstämmer med andra svenska diskrimineringslagar dock inte med de diskrimineringsgrunder som lagts fast i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och i Barnkonventionen. Bland annat utesluts diskrimineringsgrunderna språk och politisk uppfattning. Någon förklaring till detta ges inte i propositionen. Kristdemokraterna anser att diskrimineringsgrunderna bör överensstämma med de internationella konventioner som Sverige undertecknat. Detta bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 10 november 2005

Inger Davidson (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Olle Sandahl (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Sven Brus (kd)

Torsten Lindström (kd)

Dan Kihlström (kd)